

PERCEPȚIA RADIOULUI ÎN VIAȚA DOBROGENILOR

*Dr. Luminița STELIAN**

*Dr. Angela-Anca DOBRE***

Ideea comunicării la distanță a reprezentat dintotdeauna o provocare pentru comunitatea umană. Evoluția tehnică a dus la apariția transmisiunilor la distanță prin intermediul telegrafului și al telefonului. Efectuarea comunicărilor pe baza folosirii undelor medii, lungi și scurte, a facilitat apariția mijloacelor tehnice, respectiv radio și tv. Transformarea a venit după încheierea Primul Război Mondial, când fenomenul radiodifuziunii a înglobat cele două trăsături, aceea de activitate industrială și intelectuală în egală măsură și au schimbat complet lumea informațiilor publice și a comunicării sociale.¹

În România prima stație de radio a fost instalată în anul 1905 la Constanța și a aparținut Serviciului Maritim Român sub comanda comandorului Ion Coandă. Mai întâi au fost instalate o stație de coastă deasupra tunelului de la Constanța și câte una la bordul vapoarelor poștale „Principesa Maria”, „Regele Carol” și „România”.² Aceasta era o stație de radiotelegrafie, utilizată pentru comunicații navale. Dacă avem în vedere, faptul că prima transmisiune radio a avut loc în anul 1896 și a fost realizată de către Guglielmo Marconi, putem considera că punerea în funcțiune de către România a unei stații reprezenta un pas important în modernizarea sistemului de comunicații maritime al țării și o deschidere spre noile tehnologii apărute. În 1909, marina militară română a extins această rețea de comunicații prin instalarea unor stații suplimentare în orașele Călărași, Giurgiu și Cernavodă. Aceste instalații aveau rolul de a asigura legături eficiente între unitățile militare și centrele de comandă, dar și de a sprijini navigația și siguranța pe Dunăre și în zona maritimă.³

Primului Război Mondial prin toate implicațiile sale a dus la afectarea sistemului de transmitere obiectivă și rapidă a știrilor și informațiilor. Comunicatele oficiale și de presă erau transmise prin circuitele telegrafice care treceau prin Austro-Ungaria și Germania), iar autoritățile române erau izolate în privința informațiilor privind derularea

* Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța.

** Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța.

¹ Irene Joanescu, *Radioul modern: Tratatul informației și principalele genuri informative*, Editura All Educațional, București, 1999, pp. 6-9.

² Comandor ing. drd. Traian Moșoiu, *Din istoricul transmisiunilor în marina română*, în „Marina română”, nr. 60, mar-apr 1999, pp. 19, 24.

³ *Ibidem*.

evenimentelor și acțiunilor în celelalte țări europene. Profitând de anii neutralității și presați de necesitatea asigurării fluxului de informații rapid guvernul României a alocat fonduri pentru construcția unor posturi fixe de T.F.F., de mare putere, capabile să recepționeze buletinele de știri din principalele capitale europene și să asigure o legătură stabilă cu acestea.⁴ Primul post fix T.F.F. (telegrafie fără fir) a fost realizat de inginerul Emil Giurgea prin mijloace proprii. Postul a intrat în funcțiune la sfârșitul lunii august 1914 și era montat în Turnul lui Țepeș⁵ din Parcul Carol București. Mai întâi a funcționat partea de recepție în scopul ascultării buletinelor de știri ale agențiilor de presă internaționale, iar apoi partea de emisie. Începând cu luna septembrie 1914, s-au putut recepționa buletinele de știri și stabili legătura cu Atena, Roma, Brindisi, Veneția, Paris, astfel încât, oamenii politici din România au putut fi în cunoștință în ceea ce privește evoluția situației internaționale, atitudinea celor două blocuri militare, precum și situația efectivă din teren (operațiuni militare), dar și informații destinate pregătirii populației.⁶

După finalizarea tratatelor de pace de la Paris, care au consfințit încheierea Primului Război Mondial, se constată o preocupare a autorităților de a dezvolta sfera radiocomunicațiilor nu numai la nivelul unităților militare, ci o deschidere spre societate, spre publicul larg. În urma unui contract semnat între Ministerul comunicațiilor și societatea „Radio Român” din București, reprezentantă a unei mari fabrici de radiografie din Paris de achiziționare în vederea instalării și montării a 12 stații complete de radiotelegrafie și telefon. Acestea erau destinate dezvoltării unei mari stații de radio situată în zona Viile Vechi din Constanța. Alegerea zonei de instalare era justificată de apropierea portului, dar și a „școalelor de marină pe dealul din spre port”.⁷

În 1921 se efectuează pentru prima dată în România, la București o emisiune experimentală de radiodifuziune. A fost un succes, dar dificultățile materiale au dus ca abia în 1925 să se realizeze primul receptor radiofonic și primele audiții publice. Acestea aveau loc bisăptămânal în cadrul Institutului Electrotehnic din cadrul Universității București. Succesul avut, dar și în spiritul promovării progresului tehnic face ca în același an Parlamentul să

⁴Col. (r) Iulian Buican, *Începuturile cercetării radio în Armata Română (1913-1918)*, în „Art-emis” , 12 iunie 2022, apud <https://www.art-emis.ro/istorie/inceputurile-cercetarii-radio-in-armata-romana-1913-1918> (data: 30.05.2025; ora: 17.30).

⁵Turnul de apă „Cetatea lui Țepeș Vodă”, cunoscut și sub numele de Castelul Vlad Țepeș, este o clădire din Parcul Carol I din București, construită în 1906. Acesta este o construcție cu rol de turn de apă.

⁶Col. (r) Iulian Buican, *loc. cit.*

⁷*Radio-telefonie la Constanța*, în „Dacia”, anul X, nr. 18, 25 ian 1923, p. 1.

adopte Legea pentru instalarea și folosirea stațiilor și posturilor radio-telefonice, precum și Regulamentul de aplicare a ei. În anul următor, 1926, regele Ferdinand I a contribuit la înființarea radioului public, prin exprimare a acordului scris pentru înființarea Societății de Difuziune Radio Telefonică din România. Nou înființata societate va achiziționa în anul 1928 un imobil (astăzi str. General Berthelot) cu destinația de sediu al Societății Române de Radiodifuziune. La 1 noiembrie 1928 are loc prima transmisiune radiofonică a postului Radio București. Se naște astfel, o dată cu largul acces la informație al publicului o nouă meserie, cea de jurnalist radio sau cum se spunea în epocă „*ziarul vorbit*”.

Anterior, la 13 septembrie 1925, apărea prima revistă radio cu titlul „*Radio Român*”, publicație săptămânală pentru răspândirea telegrafiei și telefoniei fără fir în România. Scopul publicației era acela de a atrage publicul spre noua tehnologie, de îndrumare în procurarea de aparate radio, de ajutor în folosirea radioreceptoarelor, de constituirea unei mișcări a radioamatorilor. La 15 octombrie 1925 apare a doua revista „*Radiofonia*” sub patronajul asociației „*Prietenii Radiofoniei*”. Colectivul de redacție a cuprins profesori și ingineri de prestigiu precum: Dragomir Hurmuzescu, E. Petrașcu, Mihai Konteschvelling. I. Constantinescu. România avea așadar două publicații radio la fel ca în multe țări europene: Olanda, Danemarca, Ungaria, Norvegia ș.a.⁸

În 1928 ziarul devine organ oficial al Societății Române de Radiodifuziune, iar la o celebrare a activității radiofonice, aflăm că din comitetul de programe fac parte oameni cu activitate prolifică în domeniul cultural, unul dintre aceștia fiind Emanoil Bucuța, care afirma cu acest prilej că ziarul trebuie să fie o punte de legătură între iubitorii de radiofonie și programele radio.⁹

Până la primele difuzări de emisiuni ale radioului național, românii, cei care dețineau un aparat de radio, ascultau emisiile altor posturi de radio, străine, dobrogenii accesând mai des postul de la Istanbul, dar și din Europa. O mărturie a atmosferei în care se desfășurau audițiile diferitelor emisiuni este cea relatată în 1927 de Ștefan Furtună. Articolul este sugestiv prin relaționarea acestui mijloc tehnic, încă prohibitiv ca preț, dar amplasat stradal și gratuit și crearea unei atmosfere, a vestimentației de epocă, a modului cum ne este zugrăvit orașul Constanța la un veac distanță. Dacă ținem cont de numărul mare al etnicilor turci avem un tablou complet și al preferințelor publicului de atunci din Constanța. Redăm mai jos fragmentul

⁸General-locotenent Gheorghe Enciu, *Poșta și telecomunicațiile în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 330.

⁹*Agapa ziarului „Radio și radiofonia”. O importantă manifestare pentru radiofonia românească*, în „*Adevărul*”, anul XLIII, nr. 14309 (20 aug 1930), p. 3.

așa cum a fost evidențiat de Constantin Cherașidoglu: „*E ora 5 seara. Postul radiofonic din strada Petru Rareș oferă publicului o audiție gratuită. Prin haut-parleur-ul instalat în stradă curioșii ascultă și gustă cu nesațiu lunguroasa muzică orientală a orchestrei și mai orientale a postului radiofonic din Stambul. De la lamentările unui cântăreț, care nu se deosebesc prea mult de chemarea din minarete a hogilor, urechea se isbește printr-o trecere bruscă de melodiile dansului turcesc acel dans săltăreț al cadânelor care descriu în 3 sau 4 secunde un cerc destul de mare, în timp ce nelipsitele daule și tamburine se aud ca și când ar suna în stradă. Bineînțeles, că într-un oraș la marginea orientului, muzica aceasta atrage pe toți fabricanții de cafea pisată, pe toți vânzătorii de mărgelă și ciubuce, pe toți refugiații între care se mai simt ca la ei acasă și orientalii noștri localnici, care însă nu au schimbat încă cultura orientului pentru cea a occidentului.*

Zilnic la aceeași oră își dau rendez-vous sub mașina vorbitoare toți turcii și armenii fără treabă și turcoaicele până acum invizibile. Fesurile roșii atât de condamnate în Turcia lui Kemal, se răsfață în libertate pe capetele tinerei generațiuni a turcilor constănțeni, care, fără fesuri, s-ar pierde în mulțime și n-ar mai prezenta aspectul exotic al urbei lui Ovidiu.

*Și în vreme ce această mulțime de gură-cască ascultă ce se cântă la Stambul, incapabilă de a-și explica minunea, cum se poate să audă ei așa, din văzduh, vocile lui Mehmet Adil sau a lui Mousimée, strada Petru Rareș se umple încetul cu încetul, de negustori ambulanți de înghețată a la Capșa, semințe, covrigi proaspeți și altele /.../. Și lumea se adună mereu de te-ai crede că te afli în vreo mahala a Stambulului. Dacă mai târziu antenele sunt îndreptate spre undele ce ne vin din Europa și haut-parleurul schimbă vocea cadânelor prin aceea a Carmen-ei lui Bizet sau a Violetei lui Verdi, macii roșii din capetele auditorilor dispar, turcoaicele în feregele negre înșirate până acum pe bordura trotuarului se evaporază, iar strada își reia aspectul obișnuit”.*¹⁰

Profesionalizarea acestei meserii a dus și la o definiție a jurnalismului radio. Acesta caută să explice lumea prin lărgirea cunoștiințelor și de înțelegere a mediului în care trăiesc. La început muzica a fost principalul factor de lărgire a bazei ascultătorilor, dar cu timpul nevoia de informare a oamenilor a determinat includerea în grilele de programe a buletinelor de știri la ore fixe, a unor comunicate oficiale, sau conferințe culturale. Diversificarea programelor radio a dus la necesitatea atragerii în domeniu a unor jurnaliști profesioniști, care cu timpul s-au specializat în

¹⁰Constantin Cherașidoglu, *Cum se asculta radioul în Constanța veche*, în „Poliția are Impact”, anul XII, nr. 132, dec 2013, pp. 16-17.

această ramură a mass mediei, dezvoltând programe radio și făcând din această meserie o artă. S-au dezvoltat lucrări teoretice, care prezintă modul de tratare a informației în mesajele radio, organizarea mesajelor în forma principalelor domenii informative. Variind de la știre la documentar fiecare formă în care este inclusă informația are caracteristici proprii, care duc la o construcție proprie. Jurnalismul radio are ca scop receptarea reușită a mesajelor.¹¹

Radioul a devenit în scurt timp, canalul cu cea mai mare accesibilitate la informație și deci utilizat pe scară largă. O dovadă în acest sens este creșterea numărului de posesori de aparate radio și organizarea unor conferințe internaționale unde erau puse în evidență cele mai moderne tehnici și receptoare audio. Deși începutul este ezitant, fiecare an aduce după sine îmbunătățiri considerabile ale programelor, și dacă la început muzica acoperea aproximativ 70% din emisie și spațiul vorbit doar 20%, la zece ani de la înființarea radiodifuziunii române ponderea programului muzical a scăzut la 52%. De asemenea, datorită diversificării tipurilor de emisiuni, orele de transmisie se măresc treptat, de la 305 în 1928, la 3.997.¹²

Presa scrisă contribuie la distribuirea și publicitatea noului mijloc de comunicare. Direcția Radio-Comunicațiilor a organizat în 1925 la București o expoziție tehnică de vizionare a tehnicii radio. Au participat peste 23 de producători tehnici de renume mondial, cum ar fi Telefunken, Lorenz, Tungram, Ericsson, Thomson-Houston, ș.a.¹³ Semn al unui interes deosebit, România organizează în 1930 a doua mare expoziție internațională. Ziarele centrale anunță evenimentul cu mult timp înainte¹⁴. Relatările pe larg ale vizitelor oficiale ale regelui Carol al II-lea, ale generalului Condeescu, ministrul armatei, a lui M. Manoilescu, ministrul comunicațiilor, inginerului Cârnă-Munteanu, directorul Societății de Radiodifuziune, ing. N. Lupaș, comisar regal pentru radio și electricitate, ale scriitorilor Dem Dobrescu, Liviu Rebreanu la „Expoziția internațională de radio și aero-chimie” cum a fost denumită, pune în evidență nu numai probleme tehnice, cum ar fi calitatea recepției radiofonice, amplificare de înaltă frecvență, dar și programul oferit de radioul public. Constatăm existența unor emisiuni de convorbiri radiofonice, muzică românească modernă, revista revistelor, știri de pretutindeni, informații cu privire la programul posturilor europene, fragmente de roman.

¹¹Irene Joanescu, *op.cit.*, pp. 9-12.

¹² General-locotenent Gheorghe Enciu, *op. cit.*, pp. 333-334.

¹³*Ibidem*, p. 329.

¹⁴Bogdan Varvara, *Inaugurarea expoziției de radio și aero chimie*, în „Adevărul”, anul XLIII, nr. 14326, 9 sep 1930, p.3; „Adevărul”, anul XLIII, nr. 14338, 23 sep 1930, p. 2.

Expoziția internațională care are loc în București are o desfășurare impresionantă. Peste 40 de firme românești și 150 de firme străine sunt prezente la eveniment. În perioada 7 – 25 septembrie au loc transmisiuni directe pentru tot teritoriul României.¹⁵ Toți românii pot participa prin intermediul radioului la marea expoziție din capitală desfășurată sub deviza „Progresul se aclamă pe el însuși, iar rolul expoziției este acela de a dezvălui acest progres”.¹⁶

Pentru reușita manifestării internaționale din capitala României se mobilizează nu numai presa prin promovarea evenimentului, ci și marile companii. C.F.R.-ul oferă o reducere la biletul de întoarcere din București, iar Serviciul Maritim Român include o reducere dus-întors la costul întreținerii pe vapor tuturor vizitatorilor expoziției. Informațiile sunt afișate la sediile tuturor consulatelor din toate țările unde S.M.R.-ul avea linie.¹⁷

Ca orice tehnologie nou apărută, primele aparate de radio erau destinate în principal elitelor și pasionaților, fiind destul de costisitoare și dificil de utilizat pentru publicul larg. Presa dobrogeană alocă spații de publicitate, care informează publicul unde se află firmele din orașul Constanța, care comercializează aparate radio. Un exemplu este magazinul aflat în strada Ștefan cel Mare care oferă condiții avantajoase pentru cumpărarea la prețuri reduse a radiourilor, în condiții tehnice deosebite, în timp ce pe aceeași stradă un alt magazin are prețuri foarte mari.¹⁸

Cu timpul, însă, tehnologia s-a îmbunătățit, iar radiourile au devenit mai accesibile și mai populare în casele românilor. Aceste prime radiouri au jucat un rol important în informarea și divertismentul populației, contribuind la dezvoltarea culturii și a comunicării în România, iar numărul mare de firme prezente la expoziția internațională din București denotă un interes major dinspre și spre societatea românească. În afara mării expoziții internaționale organizate la București se organizează evenimente regionale de popularizare a radioului. Unul dintre acestea are loc la Călărași în perioada 19 octombrie – 2 noiembrie 1930 la inițiativa lui Leon Gherson. Se vor expune aparate radiofonice de „toate mărcile” și se vor face demonstrații tehnice. Presa dobrogeană este interesată și anunță publicul, deoarece vede în radio un mijloc tehnic de propagare a culturii și încheie cu mențiunea „Dobrogenii în special nu trebuie să lipsească fiindcă acest oraș este cel mai apropiat al provinciei noastre”.¹⁹

¹⁵*Ibidem*, 9 septembrie 1930

¹⁶*Ibidem*.

¹⁷„Adevărul”, anul XLIII, nr. 11433, 2 sep 1930, p. 2.

¹⁸*Publicitate*, în „Dacia”, anul XIX, nr. 2, 6 ian 1932, p. 2.

¹⁹*Mare eveniment radiofonic*, în „Dobrogea”, anul I, nr. 3, 19 oct 1930, p. 1.

România se aliniază destul de ezitant progresului din acest domeniu, statistica oficială înregistra doar 274.314 în 1938 abonați, puțini față de totalul populației și raportat la alte state din Europa, cum ar fi Danemarca, țara care deținea primul loc, 13,7% din populație avea aparate de radio, în Anglia 10,3%, în Suedia 9,3%. Pentru noi este un progres dacă avem în vedere faptul că perioada de timp de când radioul emite în România este mai mică și dacă ținem cont că în primul an numărul abonaților era de 14.487. Totuși la nivel mondial, într-un interval relativ scurt, aproape două decenii, domeniul radiodifuziunii înregistrează un avânt fără precedent. Sunt organizate conferințe, expoziții, crește numărul celor care produc aparate radio tot mai performante și accesibile mării părți a publicului. Uniunea Internațională de Radiodifuziune anunță că în 1938 existau la nivel mondial aproximativ 70.000.000 aparate de radio cu o estimare a publicului ascultător de 262.500.000 persoane. Acum apare și a doua componentă a difuziunii, cea audiovideo, respectiv tv. Astfel, pentru prima dată la expoziția internațională de la Berlin se vor putea achiziționa și aparate tv la un preț între 24.000-34.000 lei.²⁰

Preocupările radioamatorilor din România sunt ilustrate prin indicațiile tehnice care însoțesc revistele de specialitate ale radiodifuziunii din România. De asemenea, urmărind rubrica *Poșta redacției* observăm utilizatori și pasionați de radiotehnică din toate zonele țării. Un exemplu în acest sens sunt revistele „RadioUniversul” și „RadioAdevărul” care consacră pagini întregi detaliilor tehnice de construire și montare a diverselor dispozitive radiotehnice. Observăm un public dobrogean interesat nu numai din orașele reședință de județ, dar și din alte localități (Mangalia, Negru Vodă, ș.a.).²¹

De cele mai multe ori insuficiența numărul de stații de recepție, dar și a calităților tehnice nu asigurau o bună transmitere a emisiunilor postului de radio național. Astfel un ascultător din Constanța își exprimă nemulțumirile public, printr-o scrisoare publicată în presa locală: *„azi avem și noi o stație de radiodifuziune la București, iar amatorii de la Constanța sunt jenați în recepțiunile lor de așa-zișii „paraziți industriali”. Când ți-e lumea mai dragă în timpul unei conferințe sau în timpul unei audiții muzicale se suprapune postul T.F.F. al D.P.M. (Direcția Porturilor Maritime n.n.). Nu mai departe într-una din duminicile trecute se difuza un concert de la Ateneu. Concomitent cu muzica începe și domnul de la stația T.F.F. să-și suprapuie telegramele de mare urgență, așa că orișice recepție a fost imposibilă. /.../ Și aceste perturbații se întâmplă aproape zilnic. Cei ce au*

²⁰ *Dela Expoziția de Radio din Berlin*, în „RadioUniversul”, nr. 199, 6 aug 1938, p. 5.

²¹ *Poșta redacției*, în „RadioAdevărul: Radiofonie, televiziune știință pentru toți”, anul XI, nr. 537, 31 dec 1938, p. 9; „RadioUnivers”, nr. 235, 5 apr 1939, p. 12.

parte de aparate de recepție constată cu durere că acel domn telegrafist lipsit de orișice bun simț, într-adins caută să jeneze recepțiunile amatorilor și aceasta din motive pe care nu le înțelegem".²² Și continuă relatarea nemulțumitului ascultător cu identificarea altor elemente perturbatoare de ordin tehnic (relee electrice, aparate roengen, aparate casnice etc.) și solicitarea urgentă de remediere a situației.

Dificultățile tehnice și prohibitive ale costului achiziționării unui aparat de radio precum și controlul asupra deținerii de aparate sau înființării unor posturi de radio au dus la apariția unor încălcări ale legii apărute în 1925 pentru instalarea și folosința stațiunilor și posturilor radiotelefonice. Aceasta și regulamentul de aplicare au constituit baza radiocomunicațiilor în România.²³ Conform legii exploatarea serviciului radioelectric aparținea exclusiv statului prin Direcțiunea Generală a Poștelor, Telegrafelor și Telefoanelor care acorda autorizații pentru transmiterea și recepția de semnale. Era necesară o autorizație și pentru „*posturile radiotelefonice de recepțiune*”. Comisia de avizare era compusă dintr-un delegat al Direcției Poștelor, un delegat al Marelui Stat Major, al Ministerului Instrucțiunii Publice, al Ministerului de Interne și unul al unei asociații profesionale din domeniu, avizată de stat. În cazul unei solicitări din partea unei persoane de naționalitate străină, avizul Ministerului de Interne era obligatoriu. Autorizațiile erau pentru o perioadă limitată de timp cu posibilitatea de prelungire.²⁴ Încălcarea acestor prevederi, crea o problemă de natură judiciară. Din articolele de presă care urmăreau atent fenomenul aflăm că în orașul Constanța se produc frecvent astfel de abateri: „*Direcțiunea societății de Radiodifuziune din București a fost informată că în localitate sunt numeroase posturi clandestine de radio, s'a adresat parchetului cerând a se lua măsuri împotriva contraveniențelor*”. S-au efectuat descinderi ale poliției însoțiți de reprezentanți locali ai societății de radiodifuziune și poștei.²⁵ Au fost percheziționate peste 20 de imobile și s-au confiscat 15 aparate de radio. Din comunicatul poliției aflăm că acestea aveau o valoare ridicată în jur de 20-26.000 lei/bucata. Deși nu sunt menționate numele posesorilor, comunicatul menționează că „*ele au fost confiscate dela persoane bine cunoscute*”.²⁶

Desfășurată în forță, acțiunea a dus nu numai la amenzi și confiscări, ci și la creșterea numărului de solicitări de autorizații legale de deținere de

²²Constantin Cheramidoglu, *loc. cit.*

²³General-locotenent Gheorghe Enciu, *op. cit.*, pp. 330-331.

²⁴*Ibidem.*

²⁵*Numeroase aparate de radio confiscate. Descinderile poliției*, în „Dacia”, anul XX, nr. 12, 5 feb 1933, p. 4.

²⁶*Ibidem.*

aparate radio. Astfel aflăm că pentru Constanța numai în câteva zile s-au depus peste 160 de cereri de autorizare.²⁷

Pătrunderea radioului în viața societății constănțene este tratată cu interes în presa scrisă. Importante ziare dobrogene anunță în paginile lor succesul primei conferințe ținute la Radio-București în 1930 de către un dobrogean, mai bine spus o dobrogeancă, Alexandrina Melisopol-Rotică²⁸, profesoară de arte la Școala nr. 2 din Constanța. Nu avem detalii despre tema conferinței, dar mai mult ca sigur are legătură cu profesia și succesele obținute de dânsa.²⁹ Despre viața și activitatea doamnei Alexandrina Melisopol-Rotică se cunosc puține informații, dar din petiția adresată Primăriei orașului Constanța din 3 decembrie 1929, aflăm că era o inimoasă activistă pentru instruirea tinerelor fete. Iată cum se prezenta aceasta: „*Cu prilejul expoziției dobrogene am fost delegată să aranjez secția industriei casnice și am rămas dureros impresionată, că după 50 de ani, industria casnică în Dobrogea, este aproape inexistentă; iar în monografia Dobrogei nu este trecut decât industria covoarelor orientale. Pe lângă alte expoziții din străinătate și țară, am luat parte și la expoziția de la Barcelona, unde am fost premiată cu medalia de aur, de către comisia internațională, fiind singura care am reprezentat Dobrogea pe spesele mele.*”³⁰

Tot în 1930, pentru luna octombrie în data de 5 și de 28, ziarele anunțau că profesorul dobrogean Ion Neicu va susține două conferințe cu titlul „*Probleme culturale la granița de est*” și „*Găgăuzi din Dobrogea*”.³¹ Interesul publicului este subliniat de către presă: „*Așteptăm cu multă nerăbdare aceste conferințe interesante nu numai pentru dobrogeni, dar și pentru toată lumea*”³². Acest fapt înseamnă că existau nu numai ascultători interesați, dar și un acces la tehnică prin deținerea de aparate.

Observăm că există două direcții, conferințe ținute de dobrogeni cu o temă generală de cultură și conferințe care au ca scop popularizarea culturii civilizației dobrogene, cunoașterea provinciei la nivelul întregii țări. Dacă la început a marșat pe răspândirea culturii prin muzică, literatură și conferințe, precum și pe accesul publicului la informații de interes general, în timp radioul devine un mijloc de informare în masă, care va suscita interesul politicianilor. Aceștia văd în dezvoltarea radioului un prilej de a se expune,

²⁷ *Alte aparate de radio confiscate*, în „Dacia”, anul XX, nr. 15, 12 feb 1933, p. 4.

²⁸ *Dobrogenii la radio*, în „Dobrogea”, anul I, nr. 1, 2 oct 1930, p. 2.

²⁹ *Scoarțe românești*, în „Astra dobrogeană”, anul I, nr. 6-7, sep – oct 1929, pp. 25-26.

³⁰ S.J.A.S.C., Fond Primăria Municipiului Constanța, dosar 5/1929, f. 26.; vezi și Constantin Cheramidoglu, *Statutul femeii în Constanța în perioada interbelică*, în <https://constantaveche.ro/statutul-femeii-in-constanta-perioadei-interbelice>.

³¹ *Dobrogenii la radio*, în „Dobrogea”, anul I, nr. 1, 2 oct 1930, p. 2.

³² *Ibidem*.

de a fi aduși în conștiința publicului. Presa dobrogeană evidențiază pe prima pagină cu transcrierea în detaliu a primei conferințe administrative susținută la radio: „*Sâmbătă 6 Aprilie a.c. la orele 8 seara (20), a avut loc inaugurarea conferințelor administrative prin radio-difuziune, ascultate de tot personalul administrativ în localurile prefecturilor de județe, aceasta după inițiativa d-lui Ion Inculeț, Ministru de Interne*”.³³ Sunt redată cuvântările regelui Carol al II-lea, a miniștrilor Vasile P. Sassu, Ion Inculeț și Mihai Negură. Personalități ale lumii politice și administrative continuă să folosească acest mijloc de informare rapidă a publicului. Au loc o serie de transmisiuni nu numai culturale, ci și a evenimentelor sociale, un exemplu în acest sens fiind în 1938 când Radiodifuziunea Română, în semn de doliu după moartea reginei Maria, a urmărit evenimentele dinaintea funeraliilor și ceremonia de înhumare de la Curtea de Argeș.

Dincolo de conferințele ținute pe teme specifice postului ocupat în administrația publică centrală sau locală, politicienii se avântă în susținerea la nivel național a unor intervenții de popularizare a istoriei orașului Constanța și a Dobrogei. Un exemplu în acest sens este comunicarea ținută de V.P. Sassu. Presa sancționează prezentarea deoarece consideră că autorul a ignorat complet mișcarea culturală din orașul Constanța și nevoile stringente, cum ar fi dezvoltarea bibliotecii, înființarea unui muzeu regional, a unui teatru, rezumându-se la câteva aspecte ce țin de istoria orașului Constanța, arhicunoscute, în detrimentul evidențierii eforturilor unor mari personalități ale culturii locale, cum este cazul lui Constantin Brătescu.³⁴

În contrast cu avântul emisiunilor radio la nivel național, încercările locale de a se materializa prin apariția unui post de radio sunt timide. Inițiativa a aparținut elevilor școlii navale din orașul Constanța care în 1933 își văd eforturile aliniate cu progresul radiodifuziunii române. Aici a fost instalat primul aparat de radio din Constanța și tot aici va emite primul post de radio intitulat „Radio Marina”, primit cu entuziasm în rândul publicului, după cum anunța ziarul „Dacia”.³⁵ Din articolul, pe care îl redăm mai jos reiese importanța acestei inițiative pentru orașul Constanța și nu numai: „*În fine o văzurăm și p'asta! E drept că nici nu ne-am prea gândit s'o așteptăm și cu atâta deci surpriza ne este mai mare și mai plăcută.*

Duminică după amiază deci, posesorii de aparate de radio din Constanța, răsucind șuruburile aparatelor lor pe undele Bucureștiului și Budapestei au avut plăcerea să audă un post pe care nu l-au căutat dar la

³³ *Prima conferință administrativă prin radio-difuziune*, în „Voința Dobrogei”, anul V, nr. 7, 14 apr 1935, p. 1.

³⁴ *Dobrogea la Radio*, în „Revista dobrogeană”, anul I, nr. 4-5, 1936, p. 6.

³⁵ *Aici Radio Marina!*, în „Dacia”, anul XX, nr. 25, 15 mar 1933, p. 1.

care desigur, nu numai din curiozitate dar și din oarecare interes, s' au oprit mult timp.

În ce privește audiția în sine, noi nu ne erijăm în critici și chiar dacă ar fi ceva de obiectat ținem să spunem că orice lipsă a audiției de Duminică (12 martie 1933 n.n.) poate fi considerată ca ceva inerent oricărui început. Noi ne facem datoria să subliniem aci, meritul deosebit pe care școala navală și corpul ofițeresc al diviziei de mare îl au prin activitatea aceasta de popularizare a ultimelor cuceriri ale științei moderne.

Ținem să amintim cu acest prilej că pentru prima oară la Constanța, tot la școala navală a fost văzut un aparat de radio și tot acolo a fost prima audiție. Acolo prin urmare au cunoscut constănțenii această invențiune care caracterizează secolul nostru. Că din instalarea unui post de radio-emisiune la orașul acesta, Constanța și constănțenii vor avea de câștigat, despre asta nici nu încapă discuție. Gândiți-vă numai la propaganda care s' ar putea face orașului nostru pe această cale!

Iar în jurul acestui post de emisiune, provocată de el, poate lua naștere o mișcare culturală mai vie de cât acum. Pentru că vor fi desigur conferințe, muzică instrumentală și vocală precum și alte producțiuni care intră în programele obicinuite ale posturilor de radio. Toate acestea pot provoca inițiativa particulară care în această direcție este inexistentă la Constanța. Și încă altceva: ce propagandă, ce educație marinărească și maritimă s' ar putea face dela acest post de radio!

Elementele nu lipsesc. Corpul ofițeresc al Diviziei de mare, al școalei navale, al Bazei navale posedă atâtea oameni instruiți cari pot veni aci cu lucruri demne de interesul cercurilor largi și astfel, iată unul dintre marile rosturi naționale ale acestui post de radio-emisiune.

Ținem să nu încheiem aceste rânduri fără a aduce cuvenitele laude comandantului diviziei de mare, d. contra-amiral Bălănescu precum și tuturor celorlalți inițiatori cărora le urăm bună isbândă”.³⁶

Funcționarea acestuia a fost de scurtă durată, iar alte inițiative nu mai sunt consemnate. Din presă aflăm că abia în 1943 cotidianul „Dobrogea jună” anunța sec înființarea postului de „Radio-Dobrogea”, cu o activitate de numai 4 ore zilnic. Din nota publicată de ziar deducem că postul de radio se afla în administrarea Primăriei Constanța „Acesta emite pe lungimea de undă de 43 metri, între orele 13 și 15 și între orele 20- 22. Ascultătorii sunt rugați să încerce a primi emisiunile și să aducă la cunoștiința biroului Presei de la Primăria municipiului, observațiunile, propunerile și obiecțiunile lor”.³⁷

³⁶Ibidem.

³⁷Postul de Radio-Dobrogea, în „Dobrogea jună”, anul XXXIX, nr. 48, 23 iun 1943, p. 2.

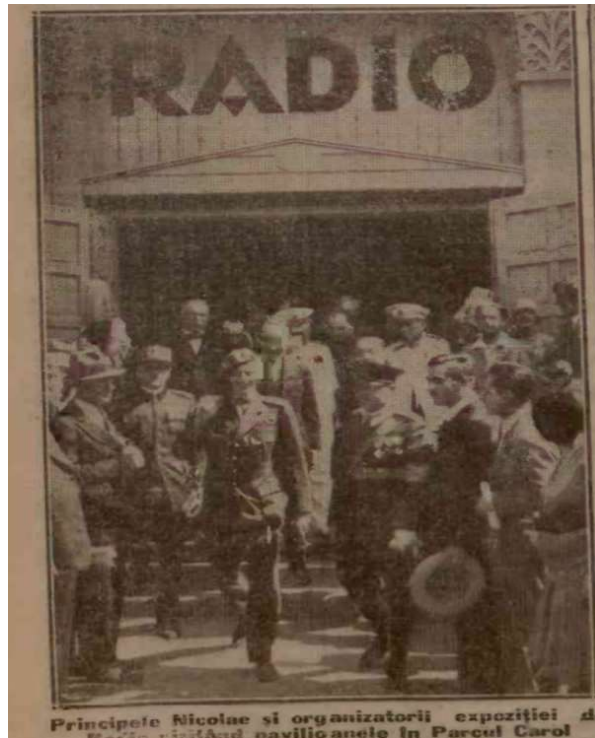
Progresul tehnic urgentat de desfășurarea celui de Al Doilea Război Mondial și de refacerile socio-economice de după război au dus la inovații tehnologice în domeniul comunicațiilor, iar radioul a beneficiat din plin.

Cu timpul emisiunile de radio a devenit un instrument important pentru informarea populației, oferind știri, muzică și programe educaționale. Acest lucru a ajutat la crearea unei identități culturale comune mai ales în zonele unde coexistau membrii ai diferitelor comunități etnice.

Emisiunile de radio au promovat în primul rând aspecte culturale. Scopul principal de informare a fost suplinit de divertisment și educație prin propagarea sa în mod uniform, orizontal la nivel teritorial, cât și în profunzime, ceea ce a contribuit la formarea unei societăți identitare, iar Constanța se înscrie în aceste coordonate.

Atențiune Radiofoniști
Posesori de Superheterodine în special
SUPERHETERODINELOR
STANDARD
— cu 8 lămpi se găsesc la —
RADIO ELECTRICA
Str. Ștefan Cel Mare No. 53
un nou dispozitiv pentru mărirea audii și claritatea cu cel puțin 60—70 la sută de cum a fost mai înainte. Aceasta este ultima perfecțiune adusă pentru Superheterodine pe anul 1932. Singurul posesor în țară al acestei invenții.

Reclama, în „Dacia”, anul XIX, nr. 2, 6 ian 1932, p. 2.

„Adevărul”, anul XLIII, nr. 14324, 6 sep 1930, p. 2.

**THE PERCEPTION OF RADIO IN THE LIVES OF
DOBRUJA PEOPLE
-abstract-**

Keywords: radio, communication, Dobrogea, history, broadcasting

The development of communications in Romania is largely influenced by the introduction of radio into public life as an important means of communication. By addressing a diverse audience in terms of training and concerns, the perception of radio has led to the compression of distances and created links between civilizations.

Radio broadcasts penetrate deeply into society, reaching the familiar space of the individual and contributing to his or her shaping and education. The people of Constanta in the first half of the 20th century are among those who become part of this revolution in communication and benefit from it.